

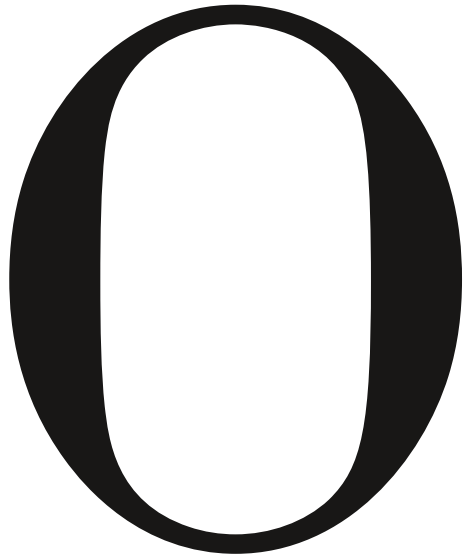
ZELFREDZAME PSYCHIATRISCHE PATIËNTEN

'IK BEN NU GEWOON VRIJ'

TEKST HARM EDE BOTJE EN SANDER DONKERS

VOOR-
LOPERS

Vlnr: Sonja, Tiny
en Harry
wonen nu op zichzelf.

PSYCHIATRISCHE PATIËNTEN MOETEN WEER ZELFSTANDIG WORDEN, dat is het nieuwe overheidsbeleid. Een ideële heroriëntatie? Of een ordinaire bezuinigingsactie? Op zoek naar de nuance, tussen de angst voor de verwarde man en de goodwill voor de dehospitaliserende patiënt. ‘De maatschappij zal zich moeten aanpassen.’

P DE EERSTE LENTEAVOND STAAN ZE GEDRIEVEN VOOR DE INGANG van debatcentrum De Balie in Amsterdam, een bos bloemen in de ene hand, een sigaret in de andere. Barniff's, twee vijfenzeventig per pakje. Harry, Tiny en Sonja, alledrie chronisch psychiatrische patiënten uit Capelle aan den IJssel, en de hoofdpersonen uit de film die zojuist is vertoond in een bomvolle zaal. Een film waarin de kijker diep doordringt in hun bepaald niet gemakkelijke levens. Ze hebben als diagnose schizofrenie of manisch-depressieve psychose, twee van hen hebben zelfmoordpogingen gedaan, tientallen jaren trokken ze van de ene instelling naar de andere. Nu wisselen ze, nog nagloeënd van de staande ovatie die hen ten deel viel, staccato zinnertes uit. ‘Mooi, hoor,’ zegt Tiny.

‘Precies zoals het is,’ meent Sonja. En Harry, over de lachsalvo's die regelmatig door de zaal golfd: ‘Een beetje humor. Da's ook goed, toch?’

Zoals filmmaakster Maartje Nevejan na het applaus al vermoedde – ‘onze hoofdpersonen willen nu denk ik heel graag roken’ – laat het drietal het aansluitende debat aan zich voorbij gaan. In de zaal zitten kopstukken uit de wereld van de geestelijke gezondheidszorg, psychiaters, hulpverleners, patiënten en ook de hoofdcommissaris van de Amsterdamse politie. In *Harry, Tiny en Sonja* worden de hoofdpersonen drie jaar lang gevolgd terwijl ze na een leven in inrichtingen een zelfstandig bestaan moeten opbouwen. Zoals koning Willem Alexander in zijn troonrede van 2013 zei: ‘De klassieke verzorgingsstaat moet plaatsmaken voor een participatiesamenleving.’ Nevejans documentaire is een van de eerste documenten die van begin tot eind een beeld geeft van hoe dat er in de praktijk dan uit kan zien.

Die film is min of meer bij toeval tot stand gekomen. Drie jaar geleden werd Nevejan door de Rotterdamse zorgorganisatie Pameijer gevraagd als *artist in residence* in De Lupinehof, een instelling waar 44 chronische psychiatrische ouderen begeleid woonden. ‘De bewoners waren te gehospitaliseerd, de omgang met de buurt verliep stroef, en de vraag was: kon ik daar wat beweging in krijgen?’ Samen een film maken, was het aanvankelijke plan. ‘Maar ik zag die mensen de hele dag in de rookruimte voor zich uit zitten staren en dacht: het is gewoon wreed om hier zomaar een camera op te zetten. Wie heeft daar wat aan? Ik kan beter iets gaan doen waar die mensen blij van worden.’

Zo ontstond het kunstproject *Bloemetjesgordijn*. Nevejan trok een week in De Lupinehof, luisterde naar verhalen van patiënten en nam ze mee de straat op. ‘Ik haalde er bevreemde kunstenaars bij,’ zegt Nevejan. ‘We gingen bloemen tekenen, jam maken en decoraties die later door het Tilburgse Textielmuseum tot theedoeken en gordijnen werden gegeven. Het was fantastisch. Je zag dat er weer een beetje adem kwam in dat gebouw.’

Ze vertelt over het zelfportret dat Harry maakte. ‘Het was eigenlijk al af, maar op het allerlaatst zag ik dat hij er nog oortjes bij tekende. Aan de binnenkant van zijn hoofd! De tranen sprongen me in de ogen. Hij zei: “Ik ben niet zielig, hoor.” En dat vond ik ook niet, maar het klopte natuurlijk helemaal: hij hoorde de stemmen van binnenuit.’

Intussen werd het project voor interne vertoning toch gefilmd. ‘Dat was behoorlijk spannend. Want hoe gaan mensen die toch al de hele dag stemmen in hun hoofd horen, reageren op levensgrote beelden van zichzelf?’ Het hele project viel goed, zowel bij de bewoners als bij de leiding. Het opende de deur voor het maken van een ‘echte’ film, waarin

de grote veranderingen die op handen waren zouden worden geboekstaafd. Want de Lupinehof ging dicht, en de bewoners moesten op zichzelf gaan wonen.

‘Dat wist ik aanvankelijk niet,’ zegt Nevejan. ‘Het woord “participatiesamenleving” bestond nog niet eens. “Wederkerigheid” was de term die ik steeds maar hoorde *buzzen*. Er waren bijeenkomsten voor familieleden van bewoners, waar ik dingen hoorde als: we willen u de kans geven om weer voor uw verwanten te zorgen. Het personeel kreeg almaar cursussen met van die idiote namen: “Eigen Kracht”, “Ertoe Doen”. Een ‘beetje bozig’ werd ze er van. ‘Ik kreeg het gevoel dat ik gebruikt was om iets op te schudden, en zo een lastige boodschap in een leuk jasje te steken. En ik vond die plannen in eerste instantie heel wreed. Sommige familieleden reageerden heel heftig. Zo van: hoezo moet ik nu weer voor mijn moeder gaan zorgen? De bewoners waren in de war, liepen voortdurend te huilen. Begeleiders die jarenlang voor deze mensen hadden gezorgd, vonden het vreselijk. Ik dacht: er wordt iets afgebroken, maar niemand lijkt te weten waar we naartoe gaan. Tot aan de verhuizing dacht ik: dit gaat helemaal mis.’

JAREN ZEVENTIG-IDEAAL

De veranderingen in de Lupinehof vallen samen met een landelijke ontwikkeling. In 2013 werd in een bestuurlijk akkoord tussen de overheid, GGZ-instellingen, patiëntenorganisaties en verzekeraars vastgelegd dat psychiatrische patiënten weer zoveel mogelijk zelfstandig moeten worden. Een derde van de 35.000 ‘bedden’ in woonvoorzieningen en crisisopvang moet per 2020 zijn afgebouwd. Nieuwe patiënten zullen niet snel meer worden opgenomen in een inrichting. Het is een paradigmawissel en, zoals Nevejan zegt, een ‘mega-operatie’.

DAMON XANTHOPOULOS

TEXTIELMUSEUM Kunstwerken van de Lupinehof-bewoners worden hier tot doek geweven. *Artist in residence* Maartje Nevejan (rechts, staand) legt uit hoe.

Deze omslag heeft te maken met het besef dat de verzorgingsstaat tegen z'n grenzen oploopt, maar de gedachte erachter komt niet primair voort uit bezuinigingsdrift. ‘Wij denken echt dat mensen zich beter gaan voelen als ze meer regie over hun eigen leven krijgen,’ zegt Pameijer-bestuurder Linda Boot. Sinds de Lupinehof zes jaar geleden onderdeel werd van Pameijer is het volgens haar altijd het plan geweest ‘het anders te gaan doen’. ‘Het is nu heel erg in het licht van bezuinigingen komen te staan, maar wij hebben altijd gevonden dat je mensen met een beperking zoveel mogelijk moet laten meedraaien in de samenleving. Dat je moet proberen ze aan het werk te krijgen, ze te laten wonen tussen anderen en contact te laten hebben met hun bureaus.’

Als het gaat om het ‘de-institutionaliseren’, loopt Nederland ver achter op alle andere landen in Europa. ‘We wilden goed voor onze mensen zorgen,’ zegt Jan Tromp, gepensioneerd arts-psychotherapeut en voormalig directeur van verschillende GGZ-instellingen. ‘In de jaren negentig zijn heel veel instellingen uitgebreid of bijgebouwd, er kwamen steeds

meer bedden. Gevolg was ook dat die wel gevuld moesten worden, en dus werden mensen sneller opgenomen. Soms misschien wel te makkelijk. Samen met België hebben wij vanuit de meeste mensen in instellingen zitten. Het verschil met bijvoorbeeld Italië is enorm. En dat vonden wij van de gekke.’

Jan Tromp geldt als een van de ideologen van de huidige veranderingen, die ironisch genoeg eigenlijk terug te voeren zijn op een typisch jaren zeventig-ideaal. Tromp begon zijn carrière in 1974 op een behandelafdeling die hij omschrijft als een ‘*One flew over the cuckoo's nest*’-situatie. ‘Ik zag jonge mensen zeven, acht jaar opgesloten zitten zonder dat er een fatsoenlijke diagnose werd gesteld of een adequate behandeling voorhanden was. Net als velen van mijn generatie vond ik dat dat niet kon.’ Het was de tijd van de antipsychiatrie, van de roemruchte psychiater Jan Foudraïne met zijn boek *Wie is van hout*. ‘Ik was heel erg gegrepen door de ontwikkelingen van toen. Tegenwoordig wordt er vrij negatief op teruggekeken, en deels terecht. Maar in veel opzichten werd het proces dat nu in gang is gezet toen al bepleit.’

Ook filmmaakster Nevejan maakte die ontwikkeling van kinds af aan mee. Haar vader Marc was psychiater en zat er middenin. Hij zou vooral naam maken met het introduceren van de gezinstherapie in Nederland. ‘Maar *he did it all*,’ vertelt ze lachend. ‘Van klassiek freudiaans op de divan kwam hij terecht bij de groepstherapie, en later zat hij zelfs met Jan Foudraïne en Ramses Shaffy bij de Bhagwan. Met Foudraïne is hij indertijd naar Amerika gegaan, waar in bepaalde kringen een wel heel utopisch beeld van de gestoorde medemens ontstond. Je moest lekker met ze praten, met ze voelen, samen sensitivitytraining doen. Elke gek was een potentiële filosoof of kunstenaar. Eigenlijk werden de ziektebeelden gewoon ontkend. Het schoot allemaal nogal door.’

STEEDS MEER ZIN

Ondanks haar aanvankelijke scepsis kreeg Nevejan tijdens het maken van haar film gaandeweg steeds meer waardering voor de nieuw ingezette lijn. ‘In de Lupinehof trof ik mensen aan die beschouwd werden als uitbehandeld. Ze kregen geen psychiater meer te spreken, behalve als ze

DAMON XANTHOPOULOS

OP DE DREMPEL VAN ZELFSTANDIGHEID Harry in zijn kamer in de Lupinehof. Hij bekijkt een persoonlijke foto die veel voor hem betekent.

psychotisch werden. Alles werd voor ze gedaan: gordijnen openmaken, koffie zetten. De houding van de verzorgers was: we zullen jullie eens even lekker verwennen. Allemaal vanuit een heel goede inborst, daar niet van. Maar de bewoners en het personeel waren eraan gewend geraakt. Toen ik een man vroeg of hij niet zelf kon koken, zei hij: "Jawel hoor, maar daar hebben we onze mensen voor." Een oude vrouw klaagde zich dat de zorg er door bezuinigingen zo op achteruit ging: "We moeten tegenwoordig zelfs ons eigen bed opmaken. Ik ben zéventig!" Toen dacht ik: tja, mijn moeder is tachtig en doet het ook. Dus waar heb je het over?"

Er waren tranen over het naderende afscheid en onzekerheid over het nieuwe onderkomen. Familieleden maakten zich zorgen over het feit dat hun eigen inbreng nog groter zal moeten worden, en vroegen zich af of hun naasten die zelfstandigheid wel aan zouden kunnen. Toch kwam Nevejan steeds meer tot het inzicht dat in Nederland 'mensen die niet mee kunnen komen in onze rat race' in steeds duurder huizen worden weggezet zodat wij er geen last meer van hebben'. Zelf kregen mensen als Harry, Tiny en

Sonja er gaandeweg ook steeds meer zin in. 'Ik was gewoon ongelooflijk ontroerd toen Tiny me zei: "Maartje, ik ben gewoon vrij. Als ik niemand binnen wil, doe ik de deur dicht." Toen dacht ik: Ja, daar zit ik dan met mijn kritische *mind*. Toen ging er wel een knop om bij mij.'

Met de camera- en de geluidsman had ze na afloop van een draaidag vaak enorme discussies in de auto. 'Zij zeiden: "Wat zijn we nou aan het maken, joh? Het lijkt wel of we het beleid van Rutte aan het rechtvaardigen zijn. Straks zeggen ze nog: kijk maar naar die film van Nevejan." De jongens waren heel streng op me. Maar ja, ik zag wat ik zag: dat de groep er eigenlijk van opknapt, dat ze weer een beetje trots werden op zichzelf. Ze kregen een soort vechtersmentaliteit.'

BUITENGESELOTEN

Wat zeker niet wil zeggen dat ze een juichverhaal wil vertellen, benadrukt Nevejan. 'Voor hen is het goed om dit aan te gaan. Maar het probleem zit bij de maatschappij. Harry, Tiny en Sonja zijn voorlopers. Zometeen, als er nog veel meer mensen als zij in de samenleving terecht komen, gaan die ons heel erg storen, ook

op niet leuke manieren. En ik denk dat wij daar geen tolerantie meer voor hebben, dat wij dat helemaal niet meer aankunnen.'

De-institutionalisering, zeggen alle betrokkenen, betekent simpelweg dat de samenleving vaker geconfronteerd zal worden met mensen die zich afwijkend gedragen. In de rij bij de kassa, op het werk, in de buurt. Vaak roept dat afwijzende reacties op bij de gewone burger, zoals een hartverscheurende scène in Nevejan's film goed illustreert. Als Harry, Tiny en Sonja gaan eten in het buurtrestaurant van de jaardenflat waar ze zijn komen wonen, vraagt een vrouw zich hardop af waarom 'die Pameijers' niet worden begeleid, zegt dat haar kennissen wegblijven en kondigt aan er voorlopig zelf ook niet meer te komen. Sindsdien gaat het drietal er maar niet meer heen. 'We zijn toch geen kinderen?' zegt Tiny in de film.

'Ze werden buitengesloten,' zegt Pameijer-bestuurder Linda Boot. 'Dat kwam hard aan. We hebben de mond vol over de participatie-samenleving, maar dan bedoelen we steeds: zij moeten zich aanpassen. Nou, deze mensen lijden aan schizofrenie, dus dat gáát niet. De

maatschappij zal zich moeten aanpassen.' De beeldvorming helpt daarbij bepaald niet mee. Er gaat geen week voorbij of de 'verwarde man' is vol in het nieuws, en vaak gaat het daarbij om ernstige zaken. De jongen die de NOS-studio's binnendrong, de man die een 95-jarige neerstak, de piloot van German Air. Begin deze maand liet de politie weten dat het aantal incidenten met verwarde personen het afgelopen jaar met 30 procent is toegenomen – er waren bijna 60.000 meldingen. In dezelfde week trok de Heerenveense burgemeester Tjeerd van der Zwan aan de bel over de overlast die mensen met een psychische stoornis veroorzaken in zijn gemeente. 'Het probleem wordt met de dag groter,' zei de burgemeester in het vaktijdschrift *Binnenlands Bestuur*. 'Ik houd mijn hart vast. Vooral als het mensen betreft met een combinatie van een psychische stoornis en zeer agressief gedrag. Die zijn echt een risico voor de veiligheid van mijn inwoners.'

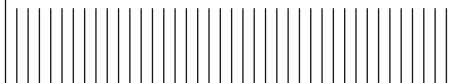
Volgens Marjan ter Avest, directeur van landelijk platform GGZ, zijn zulke berichten 'killing' voor de kans op welslagen van de de-institutionalisering. Acute en chronische psychische aandoeningen worden makkelijk op één hoop gegooid, zegt ze. Ter Avest benadrukt dat de overgrote meerderheid van de zelfstandig wonende cliënten geen vlieg kwaad doet. 'Dat zie je ook in de film van Maartje. Harry, Tiny en Sonja zijn niet gevaarlijk, ze zijn eerder kwetsbaar. Hoe meer er eenzijdig aandacht er is voor de ernstige incidenten, hoe schever de beeldvorming en hoe minder deze hele operatie door de samenleving zal worden begrepen.'

Ook Jan Tromp waarschuwt voor dat gevaar. 'Neem de moord op Els Borst. Je ziet dat er dan vanuit de onderbuik heel makkelijk generaliserend wordt gereageerd. Zo van: de psychiatrie moet ál die verwarde mensen maar binnen de vesting houden. Ik denk dat we moeten proberen de diagnostiek te verfijnen. Welke mensen zijn een gevaar voor de samenleving? Dat is echt een heel kleine groep. Er zullen fouten worden gemaakt en mensen uitgeplaatst worden die dat niet aan blijken te kunnen. Maar om die reden kan je niet iedereen zomaar opsluiten. In onze persoonlijke levens moeten we leren dat sommige mensen anders functioneren dan wij, en daar moeten we niet al te benauwd voor zijn. Dat vergt een mentaliteitsverandering van iedereen. Van jou en van mezelf.'

OP EEN WACHTLIJST

Harry, Tiny en Sonja hebben vanwege hun leeftijd en lichamelijke klachten een eigen appartement gekregen in een seniorencomplex, waar

'We hebben de mond vol over de participatie-samenleving, maar bedoelen: zij moeten zich aanpassen.'

het Trimbos-instituut blijkt dat de afbouw van het aantal bedden in instellingen aanmerkelijk sneller verloopt dan de opbouw van de ambulante teams. Het Landelijk Platform GGZ luidde drie weken geleden de noodklok: uit hun onderzoek van de patiëntenorganisatie kwam naar voren dat 41 procent van de ondervraagde psychiatrische patiënten in het afgelopen jaar in een crisis was geraakt; 12 procent daarvan zei dat er voor hen geen crisiszorg beschikbaar was

STEM IN JE HOOFD De theedoeken met zelfportret van Harry, met de oren naar binnen.

zorg en begeleiding altijd voorhanden is. Voor duizenden andere psychiatrische patiënten zal de overgang veel groter zijn. Zij komen in gewone woonwijken terecht en zullen het zelf moeten roeien. Bij wijze van vangnet werd in het bestuurlijk akkoord van 2013 afgesproken dat daarom de ambulante zorg flink zou worden uitgebreid. Zogeheten FACT-teams (Flexible Assertive Community Treatment) moeten huisbezoeken brengen en 'levensbrede ondersteuning' bieden. Dit is hogere participatie-kunde: de teams, bestaande uit onder meer een psychiater en een ervaringsdeskundige, moeten nauw samenwerken met onder meer buurtteams, politie, dagbehandelingscentra en het UWV. Maatwerk bieden dus. Precieze afspraken werden er in het akkoord niet gemaakt, en dat lijkt inmiddels tot grote problemen te leiden. Uit een in januari verschenen onderzoek van

op een moment dat zij dat wel nodig hadden. 'Vanuit mijn achterban hoor ik dat de zorg tekortschiet,' zegt Platform-directeur Marjan ter Avest. 'Mensen komen soms wel vier maanden of langer op een wachtlijst. Bij een dreigende terugval zijn er veel te weinig crisisbedden beschikbaar.' In *Nieuwsuur* noemde Ter Avest dit een 'ernstige weeffout bij de transitie van de geestelijke gezondheidszorg'. 'Als de zorg tekortschiet, kunnen mensen een gevaar worden voor zichzelf en hun omgeving,' zei ze. 'Dus als ze in crisis raken, móét er zorg zijn. Net zoals je wilt dat de brandweer komt als er brand is.'

TOEGENOMEN OVERLAST

In een korzelige reactie liet brancheorganisatie Zorgverzekeraars Nederland, die de ambulantisering financiert, weten 'tot nu toe geen signalen' te hebben gekregen dat er tekorten dreigen

in het aanbod van de ambulante zorg en dat zij hier dus ook niet op had kunnen 'anticiperen'. 'Dat verbaast mij zeer,' zegt Niels Mulder, psychiater, hoogleraar en voorzitter van de landelijke FACT-vereniging. 'Als ze die signalen niet hebben gehoord, hebben ze zich doof gehouden. De werkdruk in de teams is sterk toegenomen.' Marjan ter Avest: 'Veel teams geven zelf aan dat ze de cliënten niet goed in beeld kunnen houden, dat ze vaak achter de feiten aan moeten lopen en meer voor de mensen zouden willen doen dan ze vaak kunnen.'

Volgens Mulder zijn er meer dan genoeg signalen dat er iets niet goed gaat. 'Een harde indicator is de voortdurende stijging van het aantal dwangopnames. Als je minder goede zorg kunt

Harry neemt toch maar geen hond, omdat hij bang is overlast te veroorzaken bij zijn nieuwe burea.

leveren, vallen er meer mensen door de mazen van het net heen. En dan kom je uiteindelijk uit op het punt dat je toch dwang moet toepassen om de boel wat te repareren. Dat gaat recht in tegen het ideaal van de ambulantisering – iets waar alle partijen het over eens waren.' Andere mogelijke aanwijzingen dat de ambulante zorg onvoldoende is opgetuigd, ziet Mulder in de recente stijging van het aantal zelfmoorden en de toegenomen overlast van verwarde personen waar de politie mee te kampen heeft. Dat laatste is volgens Gerrit van de Kamp, voorzitter van Politievakbond ACP, een rechtstreeks gevolg van bezuinigingen. 'De maatregelen zijn nog maar net doorgevoerd, het gaat allemaal nog veel erger worden,' zei hij tegen persbureau Novum. 'In de meeste gevallen blijft het niet bij één incident. Ze krijgen misschien medicijnen of worden tijdig geholpen, maar daarna begint het weer. Ze blijven immers in de wijk wonen.' Bijkomend probleem, volgens Van de Kamp: als de politie met dit soort mensen te maken krijgt, worden ze vanzelf behandeld als criminelen. 'En dat zijn ze niet. Ze hebben gewoon zorg nodig. En daar is de politie niet voor.' Tijdens het debat in De Balie pleitte de Amsterdamse hoofdcommissaris Pieter Jaap Aalbersberg ervoor om naast de wijkagent ook een 'wijk-GGZ'er' aan te stellen, 'die de mensen kent'. Aalbersberg meldde dat het aantal meldingen over verwarde mensen blijft stijgen. Het afgelopen jaar rukte de politie in de hoofdstad 6000 keer uit, en 1800 keer leidde dat tot een spoedopname. 'Vaak zijn die mensen psychotisch. Die nemen we mee naar het bureau, soms zelfs in handboeien. En dat is niet onze taak.'

NEOLIBERAAL GEDACHTENGOED
Niet alleen lijken de zorgverzekeraars te weinig geld uit te trekken voor de FACT-teams, de machinerie dreigt ook op andere manieren vast te lopen. Sinds begin dit jaar de decentralisatie werd ingevoerd, zijn gemeenten verantwoordelijk geworden voor zaken als dagopvang, inloophuizen, buurtteams en werkvoorzienin-

gen. Dat is niet alleen onwennig, maar er wordt ook hier en daar al flink op bezuinigd. Daarnaast blijken ook bedrijven, ondanks tal van beloften en goedbedoelde initiatieven, nog niet erg toeschietelijk bij het aan het werk helpen van mensen met een psychische aandoening. Slechts 19 procent van de mensen met een ernstige indicatie heeft een baan. Volgens Marjan ter Avest zijn dit nu juist voorwaarden voor het slagen van het de-institutionaliseringproces. 'Betaald werk, zinvolle dagbesteding en sociale contacten zijn belangrijk. Gemeenten hebben hier een cruciale verantwoordelijkheid. Als dat er niet is, liggen eenzaamheid en sociaal isolement op de loer. En dat is een groot probleem.' Dat gevaar zie je ook bij Harry, Tiny en Sonja. Harry heeft ondanks verwoede pogingen nog steeds geen werk. Ook ziet hij er uiteindelijk vanaf een hond te nemen, zijn liefste wens, omdat hij bang is overlast te veroorzaken voor zijn nieuwe burea en daardoor nog minder snel geaccepteerd te zullen worden. Dus houdt hij het bij zijn twee vogeltjes, Oki en Doki. 'Toch heeft het drietal in zekere zin geluk. 'Zij hebben tenminste elkaar,' zegt Nevejan. In de slotscène van de film zitten ze gemoedelijk rond de eettafel. Harry heeft gekookt. Nevejan windt er geen doekjes om dat ze flink met haar eindredacteuren heeft gediscussieerd over de vraag of het verhaal wel op zo'n optimistische noot mocht eindigen. 'Voor mij gaat de film over een heel mooie visie,' zegt ze, 'die op een bepaalde manier geckaapt dreigt te worden door het neoliberale gedachtengoed. Er zit een enorme spanning in dit onderwerp. Het zit precies op het snijvlak waar de PvdA en de VVD samenkomen. Het is liberaal, want mensen moeten voor zichzelf zorgen en de overheid trekt zich terug. Maar het gaat ook over empowerment van mensen die het moeilijk hebben. Het zegt alles over de tijd waarin we leven.'

NOODKRETE

Jan Tromp begon vanaf 2009 als bestuurder van GGZ-Breburg met twee andere instellingen te pleiten voor het terugbrengen van klinische bedden. Hij hoopt dat Nederland doorgaat op de ingeslagen koers, maar is ook bevreesd dat de botte bijl te veel de overhand krijgt. 'Ik vind dat de verzekeraars veel te hard hebben ingegrepen,' zegt hij. 'We hebben indertijd dit initiatief genomen op ideologische en humane gronden. Gezegd is toen: bouw op inhoud af. Wat er nu gebeurt, is dat er vooral op financiële gronden wordt afgebouwd. En er moet nu wel iets gaan bewegen. Door de beddenreductie wordt er volgens mij uiteindelijk genoeg

DAMON XANTHOPOULOS

NIET GEVAARLIJK MAAR KWETSBAAR Sonja met een begeleidster in de wandelgangen van De Lupinehof.

geld bespaard, en daarmee kunnen de verzekeraars die noodzakelijke uitbreiding van FACT-zorg en goede acute klinische opnamefuncties prima inkopen.' Als dat niet gebeurt, zegt hij, 'ben ik niet langer honderd procent voor deze ingrijpende ombuiging van het systeem.' Volgens Tromp zou het zelfs 'heel goed kunnen' dat de-institutionalisering uiteindelijk helemaal geen bezuiniging zal opleveren, maar juist dúúrder zal uitvallen. 'Maar dan nog: het is gewoon beter om mensen zo op te vangen dan onnodig en teveel in inrichtingen. Als dat meer kost, het zij zo.' Minister Edith Schippers van Volksgezondheid is degene die de veranderingen in de psychiatrische zorg aanstuurt. Op 27 maart schreef zij, in reactie op alle berichten over de toename van het aantal incidenten rond verwarde personen op straat, een sussende brief naar de Tweede Kamer. Dat er een causaal verband zou bestaan met het tekortschieten van de ambulantisering was volgens Schippers nog maar helemaal de vraag. Misschien waren er wel zoveel verwarde personen vanwege 'de onrust in de wereld', 'de economische crisis' of de 'aandacht in de me-

dia'. In haar brief somde ze tal van initiatieven op die de situatie moeten verbeteren: de inspanningen om de samenwerking tussen politie, huisartsen, crisisdiensten en GGZ-instellingen beter te stroomlijnen, het congres 'Anders denken over psychiatrische aandoeningen', het project 'Bevordering participatie van mensen met psychische aandoeningen' enzovoort. Geen woord over de noodkreten van de FACT-teams en de patiëntenorganisaties, of over de verzekeraars die meer geld moeten gaan steken in de ambulante opvang, noch over het feit dat zijzelf dit voorjaar eenzijdig het bestuurlijk akkoord opzegde omdat ze woedend was dat de GGZ-partijen in de Eerste Kamer hadden gelobbyd voor het behouden van de vrije artsenukeuze.

MINISTER ZONDER REGIE

Schippers' opstelling leidde de afgelopen tijd tot verbazing bij de betrokkenen. 'Alle partijen weten dat aan de ambulantisering risico's zijn verbonden. Het is een kwetsbaar proces,' zegt Marjan ter Avest. 'Dat proces is al nu in volle gang. Dan kun je toch niet zomaar weglopen? Schippers neemt op dit moment geen

enkele regie. Ze moet haar verantwoordelijkheid nemen en landelijk sturing geven. Nu lijkt de sector stuurloos te zijn geworden.' Dat kan écht niet, meent ook Jan Tromp. 'De minister móét in gesprek blijven met de GGZ. En bijvoorbeeld zo snel mogelijk om de tafel gaan zitten met de CEO's van de verzekeringsmaatschappijen om ze ervan te overtuigen met een mildere blik naar de GGZ te kijken.' Volgens Niels Mulder gooit Schippers de problemen veel te makkelijk over de schutting. 'Ze legt het allemaal bij de instellingen en de gemeenten neer en laat het over aan de markt. Dat is typisch de filosofie van deze tijd als het gaat om gezondheidszorg. Terwijl het heel belangrijk is dat de partijen alsnog tot een overkoepelend beleid komen. Het moet gezamenlijk, anders vallen er mensen tussen de wal en het schip. Het is kostbaar, het is ingewikkeld, maar zonder gezamenlijk beleid gaan we weer overlast krijgen, meer daklozen en mensen die maatschappelijk ten onder gaan. En dat is niet wat we willen.'

vn Bladwijzer

HARRY, TINY EN SONJA

Op 13 april zond Human de documentaire van Maartje Nevejan uit. Harry en Tiny verhuizen als eersten van de Lupinehof naar een seniorenflat. Harry is bang dat hij de weg kwijtraakt en rijdt met zijn brommer achter de verhuishwagen aan. In zijn nieuwe huis staan Ikea-dozen; bed en klerenkast worden voor hem in elkaar gezet, de rest moet hij zelf doen. Sonja kan het vertrek van haar beste vriendin Tiny moeilijk verkroppen, maar uiteindelijk gaat ook zij haar nieuwe leven tegemoet. In de film wordt veel gezwezen, het drietal praat in korte zinnen met elkaar, er wordt veel geroekt. In de laatste scènes lijkt het alsof ze echt gelukkiger zijn met hun nieuwe, meer zelfstandige leven.

Ga naar

vn.nl/harrytinysonja